

Szaküléseink sem tudományos színvonal tekintetében, sem az ülések tárgysorozatának változatosságában nem hagynak kívánni valót s hogy szakosztályunk az orvosi tudományok művelésével, fejlesztésével kapcsolatban azon célját, hogy minél több tagjában fölébressze a tudományos munkálkodás iránti kedvet, mennyire eléri, azt mi sem mutatja jobban, mint az a körülmény, hogy hova tovább mind többen és többen vesznek részt üléseink tudományos munkásságában, jóllehet, hogy a dolog természeténél fogva munkatársainknak egy jelentékeny százaléka évről-évre eltávozik körünkől, a kiknek helyét új erőkkel kell pótolnia.

Szakosztályi pénztárunknak állása 1911 évi december hó 31-én a következő volt:

Bevétel:
 1910 évről, mint maradvány ájtött --- --- --- --- --- 599·84 K
 Az E. M. E. 1911 évi átalánya --- --- --- --- --- 2200— K

összes bevétel --- --- --- --- --- 2799·84 K
 Az összes kiadás 1911 december 31-ig --- --- --- --- --- 2842·57 K
 így tehát 1911 évet 42 korona 73 fillér túlkiadással zártuk.

A Markusowszky-féle alapra vonatkozólag szerencsém van jelenteni, hogy az a mult évi kamataival együtt 202 korona 28 fillért teszen ki. Ezen alapra vonatkozólag — mivel annak hivatásáról az előiratok nem nyújtottak fölvilágosítást 1897-ben a E. M. E. orvostermészettudományi szakosztálya úgy intézkedett, hogy az mindaddig takarékpénztárilag kezeltessek, míg a 200 koronát eléri s akkor mint alapító tagsági díj a dr. Markusowszky Lajos nevére az E. M. E. pénztárának adassék át.

Az orvostermészettudományi szakosztály e határozatát később a külfönvált orvosi szakosztály is magáévá tette és a titkárt bizta meg e határozatnak a maga idejében való foganatosításával. Miután 1911 év végén ez összeg a 200 koronát elérte, jelentem a t. közgyűlésnek, hogy azt az említettem czim alatt az E. M. E. pénztárába beszolgáltattam.

Jelentésem tudomásul vételét kérve vagyok a tisztelt közgyűlésnek alázatos szolgálja

Kolozsvárt, 1912 február 5-én.

Dr. Jakabházy Zsigmond
 a szakosztály titkára.

A jog- és társadalomtudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Nemes intenczió n nyugvó egyéni akciók az emberi erények növekedését, a kvalitások kifejlődését, az altruizmus, ideális célok által mozgatott egyesületi akciók a társadalom tökéletesbítését vannak

hivatva előbbre vinni. Úgy az egyéni, mint a társulati tevékenységek ma fokozott erőlkifejtésre engednek következtetni s eme tevékenységben a szemünk előtt lefolyó, előttünk végbemenő ki- és átalakulás mozgalmas képét szemlélhetjük. Az emberi társadalom evolúciójában talán alig van hasonlítható korszak, a melyben oly egyidejűleg inogtak volna meg a vallás, tudomány és társadalmi berendezkedés alapzatai.

A lelki élet harca a társadalmi rétegzettségek gazdasági küzdelmével vegyül egybe s a tudomány keresve sem találja meg a helyes kivezető útát.

A társadalom eme sajátos mozgalmának eredő okait a társadalomtudomány értékes igazságokkal igyekszik megérthetővé tenni.

Szakosztályunk emez irányú működése az elméleti szociológia terén ezideig még szűk keretekben mozgott, de a gyakorlati tevékenység terén a felismert szociális bajok orvoslására széleskörű munkásságot fejt ki.

Hivatását a társadalom szabályozójaként jelentkező jog mezején sokkal intenzívebben igyekezett megvalósítani, mert úgy a jogtörténeti legrégibb emlékek, mint a legújabb tételes törvények munkálkodásának tárgyául szolgáltak. Azt lehet mondani, hogy ez a működési kör hálás terrén, mert a jogtudomány nem képez kivételt s így alapigazságainak pilléreit épúgy kell erősítse, vagy erősebbnek látszó pillérekkel helyettesítse, mint a többi tudományok.

Új eszmék — új igazságokat szülnek s ennek hódító hatalma nem ismer határt és gátakat. Az emberiség mindig egy újabb és újabb igazságért törtetett előbbre s ha egy-egy eszménye rombadűlt, nyomban mást emelt helyébe.

Közömbös, hogy ez az igazság az emberiség lelki életére, a megélhetés föltételeire, avagy ismeretkörére vonatkozott-e.

Eddigi felfogásunk szerint azonban a mi az egyéni célokat szolgáló javak megszerzése céljából kifejtett tevékenységnek ethikai háttérrel adott és ad, ugyanaz adja meg az eszmékért folytatott küzdelemben is a megnyugtató választ minden eddigi igazság megdöntésekor: egy újabb lépés, az örök emberi feladatokban az eszményi cél felé.

Ebben az örök-emberi előretörtetésben mi is öntudatosan kell, hogy elvégezzük azt a munkát, a mely ebből, mint apró homokszemekre, reánk hárul. A homok-órának minden kis porszeme tényező, mert együttes mozgásukban jút kifejezésre az emberileg meghatározott idő, a kijelölt cél.

Mi, mint társadalmi egyedek, a társadalmi egyesülésnek ama formációjában végezzük a homokszem munkáját, a melyet a magyar kultúra e góczpontján a magyar-szellem az E. M. E.-ben megtestesülve létrehozott és a mely magyar tudományos törekvéseknek eddig is hatékony tényezője volt. Egyik másikunk — élethivatását figyelembe véve — sok homok-órában porszem: sok társadalmi mozgalomban tényező, sőt fontos tényező, de nyomatékosan kell kiemelnem, hogy az E. M. E. kebelében szakosz-

tályunk a többi szakosztályok mellett oly szerencsés alakulat, a melyben a kor szellemének perczipiálására fogékony, cselekedni, munkálni kész, az együttes munkálkodás által elérhető sikerért lelkesedni tudó egyének tömörültek. Társadalomtudományi szakosztályunk szerény keretekben bár, de az idők jelének teljes megértésével nemcsak a szólás erejével, hanem a szociális bajok enyhítésére szolgáló intézmények létesítésével, a szegény nép közvetlen gyámoltásával igyekezett tényező szerepét nem csekély eredménnyel betölteni.

Én azt hiszem, hogy szakosztályunk minden egyes tagjának a legmélyebb hálaérzettel kell arra gondolnia, hogy az a siker, a melyet szakosztályunk megalakulása óta elért, elnökünk Öméltóságának bölcs vezetésére vezethető vissza.

Ilyen gondolatok irányítottak akkor, a midőn szakosztályunk 1911 évi működéséről e helyen beszámolni kívánok.

Első sorban azonban azt óhajtom kiemelni, hogy az 1910 évi decz. 18-án tartott közgyűlés határozatához képest a tüdőbeteg-gondozó intézet életre kelt s működését 1911 szept. 2-án megkezdette. Erről a tüdőbeteg-gondozó intézet vezető orvosa, dr. Tariczky Ferencz által szerkesztett jelentés alapján alább részletesen fogok beszámolni, de nem mulaszthatom el hatványozott örömmel kifejezést adni e helyen azért, hogy ezt a nagyfontosságú humanitárius intézetet szakosztályunknak sikerült megvalósítani.

Az 1909 évi jelentésben foglalt széleskörű programnak ez egy csekély kis része ugyan, de jelentőségében talán a legfontosabb.

A szociális feladatok között országos jellegű.

Igaz, hogy anyagilag szerény keretek között mozgunk, de a biológiai alapelvek is arra tanítanak, hogy minden fokozatos fejlődésnek van alávetve s a kezdet rendszerint nagyon kicsiny, egyszerű.

Mi nem cselekedtünk eme természeti igazság ellen és bizunk abban, hogy a fokozatos fejlődés törvénye szerint Tüdőbeteg-gondozó Intézetünk fejlődésében rövid időn belül nagy arányokat fog mutatni s vagyoni viszonyaink javulásával közhasznú virágzását is nemsokára eléri.

A tárgyilagos igazság nem engedi, hogy elhallgassam azt, hogy ennek a méreteiben kicsiny, de a szakszerűség szempontjából a legelősebb kritikát is elbíró és minden szakszerű követelményeknek megfelelő intézet létesítésének tervezgetésében és előmunkálataiban dr. Farkas Lajos öméltósága 1911 év nyarán szabadságának fölládozásával megfelelő részét kivette.

Dr. Tariczky Ferencz vezető orvos buzgalmának és szakszerű intézkedéseinek, az intézet speciális céljainak megfelelő berendezésében nyilvánuló dologértésének nagyobb fokú dicséretét nem nyilváníthatom, mint azt, hogy a rövid idő alatt rendkívül csekély összeggel felszerelt intézet a hozzáértő orvosok véleménye szerint is elsőrendű, kifogástalan.

Ezek a tények szerencsés zárfolatát képezik azoknak az aggo-

dalmaknak, a melyek szakosztályunk vállalkozásával szemben egyesek részéről felmerültek.¹

Most már azt hisszük, az volna az aggodalmaskodókhoz legméltóbb cselekedet, ha az aggodalmaskodás mértékét és lendületét az intézet érdekeinek támogatásában juttatnák kifejezésre. És e részben aligha forog fenn határsértés, mert a humánitárius intézetek létesítésében, támogatásában, erősítésében, ha vezetősök a közczél előmozdításában hatékonynak mutatkozik — mindenki egyenlő jogosultsággal, helyesebben egyenlő emberi kötelességgel ténykedhetik.

Szakosztályunk emez újabb működési körét a többiekhez kapcsolva, tudományos és társadalmi tevékenységét jelenleg a következő keretekben végzi: tudományos előadások, szakosztályi kiadványok, iskolán kívüli oktatás: *a)* kereskedők szabad iskolája, *b)* népszerű ismeretterjesztő előadások, néphivatal, tüdőbeteggondozó intézet.

A tudományos munkálkodás mellett társadalmi akcióink szakosztályunk tevékeny, buzgó tagjait annyira igénybe veszik, hogy csak az ügyszeretet, a fokozott lelkesedés és egyéni kapacitás lehetnek fokmérői az elvégzett munkának.

Egyben kérnem kell a t. közgyűlés szives elnézését, hogy erről a széleskörű tevékenységről az egyes keretekben csak vázlat-szerűen, a nevezetesebb mozzanatok kiemelésével számolhassak be, mivel a színezések talán elenyészletnék a karakterisztikus vonásokat.

Tudományos előadások.

A tudományos előadások nem annyira a polgári év, mint az iskolai év beosztásának megfelelően tartatnak. Ezért szinte nehéz a polgári év kezdetén úgy elszámolni, hogy abban csak kizárólag az előző polgári év anyaga foglaljon helyet.

Ezért az 1910 évi jelentés vonatkozó részének figyelembe vételével kiemelem, hogy az 1910/11 évi tudományos előadások sorozata a következő volt:

1. 1910 november 19-én, Rozsnyai Dávid: A koldulás és csavargás elleni küzdelem Németországban.

2. 1910 november 19-én, dr. Bíró Balázs ügyvéd: Az új polgári perrendtartás kritikái méltatása.

3. 1911 januárius 28-án, dr. Somló Bódog egyetemi r. tanár: A jog alkalmazása.

4. 1911 márczius 25-én, dr. Bochkor Mihály jogakad. tanár: Gazdasági tényezők az egyházjog fejlődésében.

5. 1911 április 4-én, dr. Kiss Géza egyetemi m. tanár, jogakad. tanár: A papyrusok zálogjogáról.

E tudományos előadások fokozott érdeklődés mellett folytak le. Azok tartalmáról, valamint irodalmi értékéről a sajtó alatt levő

¹ L. Kolozsvári Hirlap 1911 évi 121. szám.

szakosztályi kiadványok fognak beszámolni. Megállapított program-munkához híven haladtunk kitűzött célunk felé.

Az 1911—12 év első ciklusában az új polgári perrendtartásra (1911: I. tcz.) vonatkozó sorozatos előadások lettek fölvéve. Az előadások programja:

1. 1911 október 21-én, dr. Farkas Lajos egy. ny. r. tanár: Az új polgári perrendtartás és a római jog.
2. november 4-én, dr. Biró Balázs egy. m. tanár, ügyvéd: Perjogi elméletek az 1911: I. tcz-re tekintettel (I—II. cím.)
3. november 18-án, dr. Pordea Gyula ügyvéd: Eljárás az első folyamodású bíróságok előtt (III. cím.)
4. december 2-án, dr. Endes Miklós ít. táblai elnöki titkár: A felebbezés.
5. december 16-án, dr. Jékey Dániel kir. ít. táblai bíró: A felülvizsgálat.
6. 1912 januárius 13-án, dr. Papp József ügyvéd, ügyv. kamarai titkár: Különleges eljárások az új perrendtartásban.
7. januárius 27-én, dr. Bochkor Mihály jogakad. tanár: A canonai perrend és az új polgári perrendtartás (1911. I. tcz.)

Ez előadások egy igen fontos kérdést: a gyakorlati jogászok helyi továbbképzésének problémáját oldották meg. Nem találok eléggé alkalmas meghatározást arra, hogy ezek a gyakorlati irányú előadások a tudományos tárgyaláshoz való közeledést mely módon mozdították elő, de viszont aligha tévedek, ha azt vélem, hogy a tudománynak a praxishoz való hajlása csak ily úton készíthető elő.

Az előadásoknak termékenyítő hatását az élet lesz hívatva megmutatni, de azok vonzó erejének növekedése már előre jelzi, hogy ez a helyes út arra, hogy szakosztályunk tudományos előadásai a gyakorlati életre jelentőséggel bírjanak.

Ezek az előadások is a szakosztályi kiadványokban fognak tudományos értéköknek megfelelő szélesebbkörű nyilvánosságra jutni.

Az Erdélyrészi Jogi Közlöny szerkesztőjének, dr. Papp József ügyvéd, kamarai titkár úrnak e helyen is tolmácsolni kívánom a szakosztály háláját azért, hogy szakosztályi üléseinkről minden egyes esetben oly meleg elismeréssel emlékezett meg és a nagyközönség érdeklődését igyekezett ez úton is fokozni.

Az 1911/12 évi előadások programja szerint még két előadás van tervbe véve, dr. Meltzl Balambér egyetemi m. tanár: A kötelezési jog Hammurabi korában, dr. Tóth György kir. tszéki bíró: Az agrár közösségek, mint jogi személyek.

A tudományos előadások révén szakosztályunknak eddigi célja az volt, hogy az egyetem jogi karának tudós professzorai élő szóval közöljék a gyakorlat embereivel azokat a tudományos eredményeket, amelyek a jogtudomány terén időről-időre megállapítást nyernek, hogy ez által a gyakorlatban minél előbb érvényesíttessenek az elmélet által megállapított igazságok.

Viszont a gyakorlat embereinek is módjukban áll a praxisban nagy jelentőségű és fontos kihatású vitás elvi kérdéseket eszmecsere tárgyává tenni és a való élet kívánalmait a tudomány kritikájának próbakövével csiszolgatni.

Ezeket a tudományos előadásokat az ügyrend értelmében közrebocsátandó szakosztályi kiadványok közvetítik az érdeklődő közönség szélesebb rétegeinek, miáltal a jövőre nézve az érdeklődés fokozódását bizton remélhetjük.

Ha nem feledjük, hogy könnyebb az igazságot megtalálni, mint másokkal megértetni, akkor e szakosztály érdemes, munkás tagjait tudományos tevékenységek kifejtésében az a cél kell hogy sarkalja, hogy ennek az irányzatnak minél több embert megnyerjünk, mert nem lehet tagadni, hogy még igen sokan vannak, a kiket meg kell győzni, a kikkel meg kell értetni, hogy az egyéni kifejlődés, az egyéni tartalom ily irányú munkálkodással fokozható, növelhető.

A gyakorlat embereinek továbbképzése ma már a szükség parancsolta követelmény, *mert a fölszines, látszathól élő társadalom a szakértelem, szaktudás nivóját is elsekélyesítette.* Szakosztályunk működése ebben az irányban egyúttal korszerű is és minél több szakosztályi előadással s ennek eredményében minél több kiadvánnyal tudjuk tevékenységünket dokumentálni, annál nagyobb súlylyal tudjuk a mi igazunkat beigazolni. Ezzel át is térek szakosztályi kiadványainkra vonatkozó jelentésemhez:

Szakosztályi kiadványok.

Szakosztályunk első kiadványának anyagi sikereiről ezidőben még nem tudok beszámolni, mivel a budapesti Szent-István Társulat és Stein János kolozsvári cég a bizományba átvett füzetek elárúsításáról csak 1912 év tavaszán fognak elszámolni.

Erről a jövő közgyűlésen leszek majd szerencsés részletes jelentést tenni. Kiadványaink tudományos és erkölcsi sikereiről s nevezetesen Hammurabi törvénykönyvének fogadtatásáról a kritika adja meg a legmegnyugtatóbb választ.

Kiadványunkat általánosan elismeréssel fogadták. Így a többi között elismerőleg nyilatkoztak Concha Győző, Plósz Sándor, Dudek János budapesti egyetemi tanárok és Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök.

Szakszerű ismertetéseket közöltek az Erdélyrészi Jogi Közlöny, a Religio, a Közművelődés (tekintettel az asszirológia, egyiptológia köréből vett előadások teológiai vonatkozásaira)¹ s néhány erdélyrészi lap.

Dr. Boros György a Keresztény Magvető 1911 évi 2 füzetében „Hammurabi törvénykönyve“ czímen hosszabb tanulmányt írt, melyben a biblia megfelelő helyeit állítja szembe a

¹ Közművelődés (1911) XXXIV. évf. V/11. 19. szám.

törvénykönyv egyes pontjaival. Érdekes és értékes tanulmányában ezeket mondja: „Mi az E. M. E. jogi szakosztályának hálánkat nyilvánítjuk, hogy a Hammurabi törvényét a *magyar közönség* közkincsévé tette.“ A vonatkozó fölolvadásokra pedig ez a megjegyzése: Tudományos alapon, gondos tanulmányon írt értekezések.

Nem hallgathatom el azonban azt, hogy a budapesti szaklapok a hová kiadványunkat megküldtük, meg sem emlékeztek kiadványunkról. Ezt nem sérelemnek, hanem szomorúan jellegzetes körülménynek tekintem csupán, mert ily értékű kiadványok mégis csak megérdemelték volna legalább azt a sorsot, amiben a mindent kisajátítani törekvő központ átlagos termelése részesül.

A komoly és céltudatos munkásság méltánylása késhetik, de el nem maradhat.

A szakosztályunk kiadványai között megjelenésre váró újabb publikációk között a török alkotmánytörvények újszerűségükkel lesznek hivatva a közönség érdeklődését az eddigi kereteket meghaladó mérvben fölkelteni és szakosztályunk felé fordítani, mert az előttünk eléggé nem ismert Balkán-államok közül a vallása által tőlünk teljesen izolált Törökország kutatni szerető szemünk előtt a titokzatosság sűrű fátyola által takart kelet miszticizmusából az alkotmánytörvények által nyugateurópai kothurnusban fog megjelenni.

Szinte sajnálni lehet, hogy szakosztályunk nem rendelkezik oly bő anyagi eszközökkel, hogy a nyugateurópai civilizáció felé törekvő keleti államoknak minél több törvényét tudnók hazánk nyelvére átültetni, hogy a kelet társadalmi viszonyait megrögzítő tételes szabályokból ismerhessük meg az útleírásokban színes szemüvegen át bizarnnak talált szürke, nyomorgó keleti társadalmi életet.

E helyen meg kell világítanom szakosztályunk kiadványaira nézve azt az irányt, a melyet követni akarunk.

Egyfelől arra törekszünk, hogy az asszirológia és papirologia értékes eredményeit s általában a régi keleti kultúra törvényeit az eredetiből tudományos értékű fordításokban ültessük át az idegen írók kutatásainak kellő felhasználásával, hogy ekként a nem tisztán szakközönség is saját maga bepillantasson a mai kultúra alapzatát képező messzi múlt állapotába.

Ennek az iránynak volt szentelve Hammurabi törvénykönyve és kiadványunk I. II. füzetének vonatkozó anyaga.

De a jelenleg létező s velünk szomszédos államok törvényei iránt sem lehetünk teljesen közömbösek. Ma, amidőn az ipar és kereskedelem a forgalmi eszközök tökéletesedése következtében csak a vámvonalokat ismeri, de a területbeli távolságokat kevéssel azelőtt még alig képzelte módon csökkentette; ma a mikor a törvényhozások irányzata a nemzetközi jog fejlesztésében mind határozottabban jut kifejezésre; azt hisszük, hogy a velünk szomszédos keleti államok törvényeinek közvetítésével helyes célt szolgálunk.

Ennek az irányzatnak a török alkotmánytörvények csak előhírnökei s remélhetőleg gyors egymásutánban gyakorlatibb törvényeket is fogunk közreadhatni.

Szakosztályunk 1911 évi június 6-án határozta el a török alkotmánytörvények kiadását és a fordítás eszközöltetésével az elnökséget bizta meg. Szakosztályunknak dr. Erődy Béla t. titkár barátunk közreműködésével sikerült dr. Mészáros Gyula magyar nemzeti múzeum-őr úr személyében az eredeti török szöveg átültetésére alkalmas orientalistát megnyerni.

Az 1911 december 6-án kelt levél (67—911. sz.) tartalma szerint a munka kézirata 1912 év januárius végére, egy későbbi levél szerint pár hét múlva elkészül. A késedelem okául azt hozza föl, hogy a forrás munkákat nem kaphatta kellő gyorsasággal, mivel török testvéreinknek semmi se sürgős.

Kiadványainknak minél szélesebb körben leendő elterjedése, minthogy ez idő szerint rendes bizományosunk nincs, előfizetési fölhívások útján mutatkozik czélszerűnek. E fölhívásoknak gyakorlati jelentősége kettős:

a) Az E. M. E. többi szakosztályainak tagjai ily módon juthatnak legczélszerűbben abba a helyzetbe, hogy kiadványainkat kedvezményes áron megszerezhessék és

b) a tagoknak juttatandó példányokon fölül szükségesnek mutatkozó példányszámokat ekként tudhatjuk meg legmegközelítőbben.

Már pedig a jelenlegi drága nyomtatási költségek mellett nem közömbös, hogy előreláthatólag el nem kelő példányokat is nyomassunk.

Az 1909—10 évi fölolvasások (I. II. füzet) nyomtatásának költségeire és az írók honoráriumára szakosztályi átalányunk évi összege távolról sem mutatkozott elegendőnek. Különösen Hammurabi törvénykönyvének nyomtatása került sokba, mivel erre a célra külön betűket kellett beszereznie a nyomdának. Hammurabi törvénykönyvének magyar nyelven levő megjelentetését oly tudományos értékűnek találta a nagym. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr, hogy a kiadás céljaira 2000 K segélyt volt kegyes utalványozni.

1. A szakosztályi átalányból és e segélyből az

I. II. (kettős) füzet és a II. külön füzet
nyomtatása s füzési költsége fölemészttet

1328 K — f.

2. Szállítási költségre fordítottunk --- --- ---

32 " 71 "

3. Írói honoráriumra kifizettünk --- --- ---

855 " 25 "

összesen ---

2215 K 96 f.

A folyó évben 46/911 szám alatt szintén intéztünk fölterjesztést a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrhoz 2000 kor. segély kiutalványozása iránt, de eddig még választ nem kaptunk.

Bizunk azonban abban, hogy kiadványaink tudományos értéke kellő méltánylásban fog ezuttal is részesülni.

Mi ezzel a munkálkodásunkkal részeseivé akarunk lenni annak a sikerdús tevékenységnek, a mely az E. M. E. kulturális hivatását

beigazolta s a mely hivatás betöltésére e hazarészben a jövőben is szükség van.

S ha az E. M. E. kiadásában és támogatásával 1859—1908 között megjelent művek sorozatában önálló jogi művek nem is szerepelnek, ha a jogi műveket nem is látjuk önálló részként megjelenítve: mégis jóleső örömmel, nemes önbizalommal s méltán büszkeséggel juttathatjuk kifejezésre azt, hogy jogi szakosztályunk kiváló elnöke szakosztályunk megalakulása előtt is az ő nagy tudásával fáradhatatlan munkása volt az E. M. E.-nek s értékes tanulmányai alkotó részét képezik ama tudományos munkálkodásnak, a mely az E. M. E. ötven éves fennállását előmozdította s jelentőségét növelte.¹

Szakosztályunk tudományos működése és irodalmi munkássága minden támasztható igényeknek meg fog felelni, ha a kijelölt irányban haladva minél számosabb és minél nagyobb fajsúlyú füzetekkel tudjuk igazolni azt, hogy munkálkodásunk valóban tudományos.

Megvalósításra érdemes eszmeként szóba került a székelyek joga, Kolozsvár joga, a dánok joga, Románia büntetőtörvénykönyve és a hinduk jogának, Manu törvénykönyve kiadása.

Így majd a jövő krónikásának lesz fölvésni valója szakosztályunk számlájára is.

Iskolán kívüli oktatás.

Szakosztályunk az iskolán kívüli oktatást eddig is kettős irányban végezte, a kereskedő ifjúságnak hivatásához megkívántató szaktudás nyújtása és az ipari és gyári munkáselem szellemi értékének tudományos igazságok közlése által eszközölhető emelése által.

Szakosztályunk választmányának határozata értelmében az 1911/12 évszakban a Kereskedők Szabad Iskoláját megnyitottuk.

Az erre vonatkozó előkészületekben szakosztályunkat értékes támogatásban részesítették, dr. Tamási István, az O. M. K. E. kolozsvári kerületének elnöke és Székely-Doby Géza, a kereskedők és kereskedő ifjak társulatának elnöke, kik a kereskedő urakhoz a következő felhívást intézték.

„Mint sok pályán, bizonyára a kereskedők alkalmazottai között is többen vannak, kik késő megbánással siratják az elszalasztott alkalmat, mellyel a hivatásukhoz szükséges tanulmányok megszerzését elmulasztották. Még többen vannak talán, kiknek életkörülményei nem engedték meg a kellő tudnivalók megszerzését.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya nemes és önzetlen készséggel kínál e felhívás útján eléggé meg nem becsülhető alkalmat úgy a kereskedőknek, mint

¹ a) Az E. M. E. kiadásában és támogatásával 1859—1908 között megjelent művek jegyzéke (1909).

b) Az E. M. Egyesület multja és jelenje (1909.)

a kereskedelmi alkalmazottaknak (nőknek és férfiaknak egyaránt) arra nézve, hogy a levelezés, könyvelés, a közgazdasági és jogi ismeretek stb. legszükségesebb gyakorlati részeit elsajátíthassák.

Azzal a bizalomteljes kérelemmel fordulunk az igen tisztelt főnöki karhoz, méltóztassék alkalmazottaival a csatolt íven körvonalozott ingyenes esti tanfolyam fontos értékét megismertetni és a kolozsvári kereskedelem színvonalának emelése érdekében arra buzdítani őket, hogy ez ingyenes esti tanfolyamokon minél nagyobb számmal és buzgalommal vegyenek részt.

A kolozsvári kereskedői osztály művelt érzéke e tanfolyam jelentőségét bizonyára méltányolni fogja s a kitűzött cél megvalósítását fokozott odaadással előmozdítja.

Nemes és önzetlen támogatásukért fogadják e helyen is szakosztályunk meleg elismerését és köszönetét.

Dr. Farkas Lajos elnök úr pedig a következő fölhívást bocsátotta ki: „Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztálya a „*Kereskedők Szabad Iskolájá*“-t az 1911—12 évfolyamra 1911 évi október hó 3-án megnyitja.

A tanfolyam két félévre terjed. Az I. félév 1911 október 3-tól december 22-ig, a II. félév 1912 januárius 8-tól április 6-ig tart.

Az I. félév tárgyai: Közgazdasági ismeret. Levelezés. Kereskedelmi számtan. A II. félév tárgyai: Kereskedelmi és váltójog. Könyvviteltan. Kereskedelmi számtan. Egy-egy tárgyból hetenként 1 órai előadás vagy gyakorlat lesz, kedden, szerdán és pénteken este 8—9 óráig. (Lásd a Naptárban.) Az előadásokat a Központi Egyetem Bölcsészettudományi Karának 1. sz. tantermében tartjuk. A tanfolyam befejezésével vizsgálatok lesznek és a vizsgálatot kiállott hallgatók nyomtatott bizonyítványt kapnak. A beiratkozás a kibocsátott jelentkezési ívek alapján történik.

Tanulmánytervezet. Közgazdasági ismeret: dr. Biró Balázs ügyvéd, egyetemi m. tanár. Kereskedelmi és váltójog: dr. Papp József ügyvéd, ü. k. titkár.¹ Kereskedelmi számtan: dr. Veress Vilmos ny. keresk. akad. tanár. Magyar kereskedelmi levelezés: Kuntner Róbert keresk. akad. tanár. Könyvvitel: Kuntner Róbert keresk. akad. tanár.

Szakosztályunk a szaktanfolyam adminisztratív teendőinek végzésére dr. Veres Vilmos ny. keresk. akadémiai tanár urat nyerte meg.

A tanfolyamra 12 nő, 65 férfi, összesen 77 hallgató jelentkezett. Az előadások 1910 október 3-án vették kezdetüket.

A tanfolyamot dr. Farkas Lajos elnök úr megbízása folytán dr. Tóth György kir. tszéki bíró nyitotta meg.

A megnyitáson jelen voltak a tervezetben megnevezett előadó tanár urak és ezen fölül a Kereskedelmi és Iparkamara képviselőiben Balázs Gyula iparkamarai titkár; a kolozsvári kereskedők

¹ Az előadó úr akadályoztatása folytán dr. Endes Miklós kir. ít. táblai elnöki titkár urat sikerült szakosztályunknak a helyettesítésre megnyerni.

közül: dr. Tamási István, Bittó Rezső, Szakács Kálmán a Biasini cég tulajdonosa stb. Az előadások látogatása mintaszerű és a hallgatóság magaviselete kifogástalan. A tanfolyam eredményéről a jövő évi jelentés van hivatva részletesen beszámolni.

Népszerű ismeretterjesztő előadások.

A szakosztály kezdeményezése adta meg az iskolán kívüli oktatásnak azt a lendületet, amely ma e téren Kolozsvárt észlelhető s a mely az általános irányzat folytán oly nagy mérvet öltött. Ma már nem térhetünk ki az elől a kérdés elől, hogy a kifejlődött versenyben minő mérvben és módon vegyünk részt?

En azt hiszem, hogy az E. M. E. szakosztályának az általa kezdettől fogva elfoglalt szigorúan tárgyilagos magatartásától és a tudomány igazságait minden *egyéni* és *hatalmi* érdek nélkül terjesztő feladatainak megvalósításától a legnagyobb versenyben sem szabad eltérnie és az arany középútat kell jövőre is szem előtt tartania.

Hogy az iskolán kívüli szabad oktatás mérvét szemlélhessük, reá kívánok mutatni arra, hogy a következő irányban tartattak ismeretterjesztő előadások:

a munkás gimnáziumban, a munkás otthonban, e kettő fejlődéseként szemlélhetjük az 1912 januárius 22-től kezdve működő: Munkások Szabad Iskolája címen indított új akciót. Továbbá Kath. Népszövetség. Bocskai Kör. Rákóczi Egyesület. Kath. Tanoncotthon. Augusztineumi elemi iskola (cselédék számára). A városházán az Iparos-Egylet és az újonnan alakult: Anyák Iskolája. Felsőbb fokú oktatásnak megfelelő előadásokat rendeznek: A Szent-Imre Egyesület; Dávid Ferencz Egylet; Szent-Ferencz 3-ik rendje; Kolozsvári Oltáregylet; Ezra Ifjúsági Egyesület; Erdélyi Gazdasági Egyesület; a Magyar Társadalomtudományi Társaság; E. M. Egyesület. Legújabbban a polgári fiú-iskola tornatermében rendeznek vetítéses előadásokat.

Ez a körülmény vezetett annak a megfontolására, hogy a fajunkat jellemző fölbúzdulás és hirtelen lehülés rövid periodusát e téren is át kell hogy éljük és a mi szakosztályunknak kell a következetes, a célzt elérni óhajtó munkálkodást képviselnie.

Ezekből jövőre — természetesen a fejleményekhez képest tervezve — a Kereskedők Szabad Iskoláját és az Ipari Munkások Szabad Iskoláját váltakozva fogjuk rendezni. Ebben különösen a Kereskedők Szabad Iskolájának a rendszere vezet, a mely nagy sikerűnek és kihatásaiban maradandó munkásságnak bizonyult.

Ez által természetesen munkatársaink, a mi buzgó előadóink munkálkodása is intenzívebbé fog válni a legsemlegesebb területen a tudomány felszentelt csarnokában: a tudományegyetem épületében.¹

¹ Szakosztályunknak 1912 januárius hó 13-án megtartott ülése óta az iskolán kívüli oktatás terén egy újabb akcióról számolhatok be. Dr. Apáthy István

Az 1911/12 évi munkálkodásunkat az eddigi keretekben a Központi egyetem IV. számú termében és a Keresztény Szocziálisták Egyesületében folytatjuk.

Amott tartott előadásaink programja volt:

1911 október 13-án Huber Imre kegyesrendi főgimnáziumi tanár: A munkások egészséges táplálkozása. 1911 október 20-án és 27-én dr. Konrády Dániel egyet. m. tanár, mentő-egyesületi igazgató: A fertőző betegségek szocziális jelentősége. 1911 november 3-án dr. Konrády Dániel egyet. m. tanár, mentő-egyesületi igazgató: A tuberkulózisról. 1911 november 10-én dr. Szabó József ideg- és elmegyógyászati tanársegéd: Az elmebetegségek társadalmi jelentősége. 1911 november 17-én Huber Imre kegyesrendi főgimn. tanár: A kőszén az iparban. 1911 november 24-én Hangay Oktáv keresk. akad. tanár: A tulipánok országa. (Vetített képekkel.) 1911 december 1-én Gockler Lajos keresk. akad. tanár: Egy turista-út az Alpesekben. (Vetített képekkel.) 1911 december 8-án Förstner Tivadar tanár: A modern iparművészet. 1911 december 15-én Vass Emil tanár: Régi találmányok. 1912 januárius 5-én és 12-én dr. Rosnyay Dávid, az Erd. Pártfogó-Egyesület titkára: A munkásosztály helyzete a múltban és jelenben. 1912 januárius 19-én és 26-án dr. Költő Gábor kir. törvényszéki bíró: A munkás betegsegélyezés és balesetbiztosítás. 1912 februárius 2-án dr. Pordea Gyula ügyvéd: A munkások hitelviszonyai. 1912 februárius 9-én dr. Pordea Gyula ügyvéd: A munkásszövetkezetek. 1912 februárius 16-án Hatiegan Emil ft. táblai tanácsjegyző: A valláserkölc és a munkásosztály. 1912 februárius 23-án dr. Apáthy István egyet. ny. r. tanár: A tenger élete. (Az állattani intézetben). 1912 márcz. 1-én Lux Gyula kép. tanár: Alkotmányunk fejlődése. 1912 márczius 8-án Kelemen Lajos unit. főgimnáziumi tanár: A drágaság és gazdasági bajok Erdélyben az utolsó háromszáz évben. 1912 márczius 22-én dr. Tóth György kir. törv. széki bíró: Valláserkölc és gazdaság. A szakosztály a fenti összes ismeretterjesztő előadásaira az érdeklődőket szívesen látja. Kezdeté pontban este 8 órakor. Az előadás látogatása díjtalan.¹

egyetemi ny. r. tanár úr elnöklete alatt a plakátok szerint két folyamú szabad oktatás van tervbe véve. Az első folyam lényegileg a Munkásgimnázium működését folytatja. A felsőbb folyam a mi előadásaink kereteinek megfelelően a tudományegyetem IV. sz. termében fogja előadásait megtartani.

A szabad verseny híveinek vallván magunkat, mi csak örvendünk, ha úttörő munkánk áldásos voltát mások is felismerték és ugyanazon nyomokon talán sikeresebb munkát tudnak kifejtetni és nagyobb eredményeket tudnak elérni, de mint az E. M. E. szakosztálya nem zárkozhatunk el ama gondolatunknak a kifejezésre juttatása elől, hogy az Egyesület tagjai az Egyesület tevékenységét, mint illet, gyöngítik, ha ennek keretein kívül azonos keretű tevékenységet fejtenek ki.

¹ Ez előadásokon a dr. Apáthy István egyetemi tanár úr elnöksége alatt indított szabad oktatás következtében azt a változtatást tettük, hogy *péntek* helyett *szombaton* tartjuk előadásainkat.

Ennek szükségszerű hátrányait érezzük, de kitűzött célunktól nincs okunk eltérni.

A második csoportban tartott előadások sora a következő volt: 1911 október 15-én Hangay Oktáv kereskedelmi akadémiai tanár: A varrótú; november 19-én és december 10-én dr. Bíró Balázs ügyvéd, egy. m. tanár: Téves nézetek a hajdankor törvényeiben. 1912 januárus 14-én dr. Rosnyay Dávid, az Erd. Pártfogó-Egyesület titkára: A büntettek okai és következményei; februárus 11-én Varjú János dr., kegyesrendi főgimn. tanár: A munka hősei; márczius 17-én Huber Imre, kegyesrendi főgimnáziumi tanár: A legnehezebb munka (vetített képekkel). E helyen azt is jelezhetjük, hogy közbejött akadályok folytán az 1912 januárus 14-ére kitűzött előadást is dr. Endes Miklós elnöki titkár tartja, illetve tartotta meg és elődását egy újjal meg is toldotta.

Mult évi előadásaink rendben és megalégedést nyújtó sikerrel folytak le. A központi egyetemen tartottunk összesen 12 előadást azzal a változással, hogy Hangay Oktáv és Förstner Tivadar nagymérvű és sürgős dolguk miatt nem tarthatták meg előadásukat. A szobrászat cz. előadás helyett „a repülőgép“-ről Vass Emil ipariskolai szaktanár tartott előadást, míg a francia szobrászatról tervezett előadás helyett dr. Vincze Frigyes tartott egy előadást „Új Törökország“ czímen. A Keresztény Szocialisták Egyesületében tervezve volt 13 előadásból különböző okok miatt csak 8 előadást tarthattunk meg. A Ferencz József Tudományegyetem IV. sz. termében tartott előadások látogatása átlag 40 hallgatóval 480-ra tehető. A Keresztény Szocialisták Egyesületében tartott előadások hallgatóinak száma nagyobb eltérést mutat, de 9 előadás hallgatóinak száma 450-re tehető. Az ily nyilvános előadások hallgatóinak helyes és pontos statisztikáját összeállapítani nagy nehézséggel jár, de jövőre ingyenes látogató-jegy kibocsátásával lehetne azt czélszerűen megvalósítani.

Az előadó uraknak szakosztályunk a legőszintébb elismeréssel adózhat azért a lelkes buzgóságért, a melyet népszerű ismeretterjesztő előadásaink körül kifejtettek.

Legyen szabad azonban névszerint kiemelnem Huber Imre kegyesrendi főgimnáziumi tanár urat, aki — daczára, hogy szakosztályunknak nem tagja — odaadó támogatásával évek óta biztosítja a Keresztény Szocialisták Egyesületében előadásaink sikerét.

Néphivatal.

A szegény néposztály társadalmi helyzete által megkivánt gyámoltás, támogatás jogállamban alig lehet nagyobb megnyugvást biztosító, mint épen a bonyolult helyzetben tájékozódni nem tudó szegény embernek nyújtott helyes jogi tanácsadás, sőt a reá nézve fontos jogi kihatással bíró lépések megtétele.

A társadalmi rendet szabályozó intézkedések tömkelegében a hivatások egyének is néha kalauz után nyulnak. A vélt sérelmet szenvedett, esetleg relative is értékes előnyt biztosítani kívánó sze-

gény ember valósággal megváltásnak tekinti, a mikor napok, sőt hónapok mulva, a sok idc-oda járkálás után, egyszerre csak megtalálja a céljához vezető helyes utmutatást a Néphivatalban, a hol az általa is megérthető világossággal nyer kitanítást, hogy mit tegyen, vagy hogy el nem érhető lidérczény után szalad.

Ez a nyitja annak, hogy a Néphivatal intézménye a reá utalt közönség körében már meglehetősen ismertté és kedvelté vált, úgy, hogy a köznép körében gyakran hallhatók az ily irányú megjegyzések, a mint ezen osztályba tartozó egyének egymással beszélgetnek: egész nyugodtan mehetsz oda, ott jól elintézik az ügyedet, mert ott ha ügyvéd kell, van ügyvéd, ha adóügyed van, van ebben a dologban jártas hivatalnok, ha rendőrségi ügyed van, arra pedig közigazgatási tisztviselőt kapsz.

Örömmel emelhetjük ki, hogy Kolozsvármegye és Kolozsvár sz. kir. város főispánja: gróf Esterházy Kálmán öméltósága a Néphivatal működését annyira üdvösnek és áldásosnak találta, hogy óhajtottának vélte a megye területén a főszolgabirói és járásbirósági székhelyeken is megfelelő expozitúrák felállítását.

Szakosztályunk működésének ily irányú kiterjesztése a főispán úr öméltóságában megértő pártfogóra találván, kitűzött célunk megvalósítása iránt a szükséges lépéseket megtettük.

A néphivatal lelkes és szakavatott vezetője: Dr. Pavlik Sándor tb. főjegyző az 1911 év folyamán volt is Bánffyhunyadon, az ottani vezető egyéniségekkel érintkezett s a lehető legkedvezőbb impresziókkal tért haza a részben, hogy ott a néphivatal áldásos tevékenységét lelkes munkások fogják fölkarolni.

Tekére nézve hasonló irányú lépéseket tett.

A hivatal beállítása arra való szakemberek vállalkozásán és ügybuzgalmán fordulván meg, a kísérlet eredményes voltát a jövő fogja megmutatni.¹

A hivatalos órák most szombaton d. u. 5—¹/₂7 óra és hétfő délután 4—¹/₂6 órák közt tartatnak. Mindkét hivatalos órának van már meglehetősen számú publikuma, de azért a szombati óra most is népesebb, mert néphivatalunk kolozsvári kliensei legtöbbsnyire az iparos osztályból kerülnek ki s ezeknek a heti munka bevégzése után van leginkább idejük panaszos ügyeik elintézésére.

Ügyforgalmukat illetően örömmel jelenthetjük, hogy az ha lassan is, de állandóan növekszik. A néphivatal orvosi tanácsadását 1911 decz. 2-tól kezdve a szakosztályunk által felállított, céljaiban azonos Tüdőbeteggondozó Intézet végzi. Ennek daczára a múlt évi 291 ügygyel szemben a folyó évben már 309 ügy volt. A múlt évben volt közigazgatási és orvosi ügy 137, adóügy 34, peres és perenkivüli ügy 115. A folyó évben a közigazgatási és orvosi ügyek száma 100, a peres és perenkivüli ügyeké 131, az adóügyeké 78.

¹ Dr. Pavlik Sándor a néphivatal vezetője a Kolozsvári Hírlap 1911 januárius 24. számában ismertette a nagy közönséggel ennek jelentőségét ily czímen: Szükséges-e a néphivatal?

A szakosztály választmánya köszönetét fejezte ki a Néphivatal kiváló vezetőjének, dr. Pavlik Sándor tb. főjegyző úrnak és a Néphivatal buzgó szaktanácsadóinak: dr. Pordea Gyula ügyvéd, dr. Török István ifj. ügyvéd, dr. Wertheim Mór p. ü. titkár, dr. Marinka Lajos rendőrkapitány, dr. Gál Zsigmond p. ü. titkár uraknak.

A Néphivatal anyagi ügyeiről jelenthetem, hogy a m. kir. földmivelési miniszter úr a 3000 korona államsegélyt 1911 évre is kegyesen engedélyezte, továbbá, hogy Kolozsvár sz. kir. város is kivételesen 500 korona segélyt adott hivatalunknak. Kibocsátott körlevelünkre egyes kolozsvári pénzüzetek is adományokat küldtek és pedig az Osztrák-magyar bank helyi intézete 50 koronát, az Erdélyi bank és takarékpénztár r.-társaság, a Kolozsvári takarékpénztár és hitelbank, Mercurbank, Népbank, Magyar jelzalog hitelbank 10—10 koronát. Ezen adományokért a szakosztály jegyzőkönyvi úton fejezte ki köszönetét.

A m. kir. földmivelésügyi miniszter úrhoz az 1912 évi államsegély megadása iránt kellő időben jelentésünket felterjesztettük, de az országos költségvetés tárgyalva nem régen lévén, nem is lehetünk a miniszter úr elhatározásának birtokában.

A Néphivatal 1911 évi számadása a következő.

Bevétel:

Államsegély	--- --	3000 K
Erdélyi Bank	--- --	10 "
Kolozsvári tkp. és hitelbank	--- --	10 "
Magy. Jelz. hitelbank erdélyrészi képv.	--- --	10 "
Népbank	--- --	10 "
Osztrák-Magyar bank	--- --	50 "
Kolozsvár város	--- --	500 "
Egyenleg	--- --	1 K 49 f. ¹
		<hr/>
		3591 K 49 f.

Kiadás az Erdélyi Bank és Takarékpénztárnál vezetett számadás szerint: 3591 K 49 fillér. Maradvány helyesbítés után 138 K 51 fillér.

Jelentésem elején kiemeltem, hogy szakosztályunk az orvosi tanácsadást a Néphivatal keretéből az ujonnan felállított Tüdőbeteg gondozó Intézetbe helyezte át.

Szakosztályunk ekként a népgyámolítást orvosi tekintetben is intenzívebben gyakorolhatja, de ez nem változtat semmit szakosztályunk ama programjában, hogy a szegény néposztályt a Néphivatal kereteinek megfelelően kívánja a mai társadalmi viszonyokhoz képest és a nagy társadalmi veszélyt képező tüdőbetegséggel szemben profilaktikus módon orvosi tanácsal ellátni és a fertőzés veszélyét csökkenteni.

¹ Eszerint 1 K 49 f. tulkiadás mutatkoznék, azonban téves könyvelés folytán 140 K bevételbe helyeztetvén, pénztári maradvány 138 K 51 fillér.

Ezzel az utalással át is térhetek a Tüdőbeteggondozó Intézetre vonatkozó jelentésemre.

Tüdőbeteg-Gondozó Intézet.

Jelentésem bevezető részében rámutattam az intézet létesítésének kezdetére. E helyen nem tehetek mást, mint utalok dr. Tariczky Ferencz vezető-orvos ama jelentésére, a melyet a dispensaire-bizottságnak 1911 november 2-án tartott ülésén előterjesztett s a melyet az ezt követő időre vonatkozó adatokkal kiegészített.

Eszerint: „Még nem tört meg ugyan teljesen az a vétkes közöny, mely úgy népünk lelkületét, mint még mai nap is sok helyt hatásainkat, sőt a mi szinte elképzelhetetlen, olykor egészségügyi faktoraink egynémelyikét is — a gümőkór ellenes küzdelmet illetőleg — fogva tartja, mégis kezd örvendetesen kibontakozni egy új iránynak a kezdete, mikor majd a hatóságok, a társadalom s az egyén — úgy a beteg, mint az egészséges — válllvetve veszik fel a kétségtelenül nehéz küzdelmet: a pusztító kegyetlen kór, a tüdővész ellen. Épen a mindnyájunkat fenyegető baj nagysága s az eredményes küzdelemre jogosító védekezési módok egész arzenálja ösztönözte a művelt nyugatot a tuberkulózis elleni védekezésnek az egész vonalon leendő felvételére. Amit maga a hatóság s az államhatalom egymaga meg nem valósíthatott, annak elérésére társultak altruista, fenkölt lelkületű, a mások testi jólétéért aggódó emberbarátok s így keletkeztek előbb a külföldön, utóbb nálunk is, különösen a jelen század utóbbi éveiben, az ú. n. tüdővész ellen védekező egyesületek. Sorompóba lépett külföldön az állam és a hatalmas tőkével rendelkező pénzintézetek is s a nagyszabású, több száz ágyas szanatoriumok emelésével igyekeztek a rettenetes kór terjedését meggátolni. Nálunk is létesült néhány népszanatorium, melyeket főleg az Erzsébet és József kir. herczeg Szanatorium egyesületeknek agilis vezetői, a társadalom s az állam segítségének bevonásával létesítettek. De mindezek még a külföldön sem s csekély számuknál fogva nálunk még kevésbé voltak képesek befogadni a nagyszámú tüdő-gümőkóros betegeket, még a fekvő, habár nem nagyon előhaladott betegeinket sem. A betegség nagyon előhaladott stádiumában lévő tüdőbetegek elhelyezése és kezelése ugyanis tulajdonképen már nem a szanatoriumok feladata, ez a kórházak ú. n. tüdőbeteg osztályának hivatása. Így a még fennjáró s nem is előhaladott állapotban levő, de munkaképességükben már erősen akadályozott, habár attól teljesen meg nem fosztott tüdőbetegeknek felkarolására alakultak belga és francia kezdeményezésre az ú. n. dispensaire-ek, vagyis tüdőbetegeket gondozó intézetek. Calmette lyoni orvos létesítette az elsőt Belgiumban. Ezeknek feladata dióhéjban:

A még fennjáró s a tüdőtuberkulózisnak inkább első és második stádiumában szenvedő szegénysorsú tüdőbetegeknek a

gondozása és a még egészséges hozzátartozók és környezetüknek a ragályozástól való megóvása. Egy ilyen gondozó intézet felállítására voltam bátor a múlt 1910 év őszén az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának figyelmét felhívni egy, a szakosztályhoz intézett beadvány formájában, melyben, mint ugyancsak a jogi szakosztály által fentartott Néphivatal orvosa a szakosztály szociológiai működésének a szociális higiénia s különösen a szegénysorsú tüdőbetegek ügyére leendő kiterjesztését czéloztam s kérelmeztem a szakosztálytól. Az elnök úr öméltósága, ki minden humánus ügy iránt oly kiváló érzékkel és széles látókörrel rendelkezik, memorandumom intenczióit csakhamar átértézte s minden tekintetben magáévá tette oly annyira, hogy áttanulmányozván az abban foglaltakat s belátván egy dispensaire Kolozsvárt leendő felállításának égető szükségességét, még a múlt 1910 év novemberében megtartott választmányi s decemberében megtartott közgyűlés elé volt szíves terjeszteni beadványomat, melyet úgy az említett választmányi-, valamint a közgyűlés is elfogadott. Így öméltósága csakhamar abban a helyzetben volt, hogy a memorandumot melegen pártoló sorok kíséretében a Belügyminiszteriumhoz is felterjeszthette. A beadvány végleges sorsa akkor dőlt el érdemlegesen, amikor a Belügyminiszter úr Öngyméltósága a f. évi május hóban az elnök úr öméltóságához intézett 57.567—1911. VII/b. sz. rendeletében meglegedéssel értesül a szakosztály beadványából az egyesület azon dicséretes szándékáról, hogy működését szociál-higiéniai t érre is kiterjesztve, részt kíván a tüdővész, ezen országos szerencsétlenségnek pusztításait korlátozni igyekvő működésből s e téren tettleg is közreműködni óhajt s egyben jelzi, hogy a maga részéről az egyesületet hajlandó úgy erkölcsileg, mint anyagilag ebbeli tevékenységében támogatni, a minek jeléül évi 5000 kor. segélyt utalványoz ki az intézmény felállítása s működésének mielőbbi megkezdhetése céljából.

A beadvány egy második példányát a szakosztály elnöksége eljuttatta Kolozsvár sz. kir. város tanácsához is, kérve a szakosztály nemes akciójához a törvényhatóság támogatását is. A város tanácsa pártolólag terjesztvén a beadványt a törvényhatóság plénuma elé, a május hó végén megtartott közgyűlés Szvacsina Géza udv. tanácsos, polgármester lelkes felszólalásának hatása alatt nemcsak helyeslőleg vett tudomást a szakosztály tüdővészellenes mozgalmáról, hanem kimondotta a felállítandó dispensaire anyagi támogatását is s ennek látható jeléül már a folyó 1911 év II. felére 1000₁ korona segélyt szavazott meg.

A f. évi június 8-án megtartott választmányi gyűlés, támaszkodva most már a Belügyminiszter úr Öngyméltósága által kiutalt 5000 kor., valamint a Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósága által nyújtandó 1000 kor. évi segélyre, kimondotta, hogy a dispensaire tényleges felállításához szükséges előmunkálatok mielőbb megkezdessenek. Egyben csekélységemet, mint a Néphivatal orvosát a felállítandó dispensaire szakszerű vezetésével megbízott s felhívott

mindazon lépések megtételére, melyek egy Tüdőbeteg-Gondozó Intézet működésének megkezdéséhez megkívántatnak. Mint a tüdőbetegségek szakorvosa készséggel tettem eleget az elnök úr önméltósága, valamint a szakosztály választmánya megtisztelő megbízásának, annál is inkább, miután a szakosztály választmányának ezen döntő jelentőségű, határozatában egy dispensaire felállítása iránt régen táplált törekvésemnek némi sikerét láttam. Hozzáálltunk tehát az előmunkálatokhoz.

Mindenekelőtt a működésünkhöz szükséges alkalmas helyiségről kellett gondoskodnunk. Ennek megválasztásában azon cél lebegett szemünk előtt, hogy az intézet számára lehetőleg centrális fekvésű, tehát a város minden tájáról a lehetőség szerint egyformán megközelíthető s a mennyire a körülmények s a helyzet megengedik, jó levegőjű, kertes telken béreltessék alkalmas helyiség. E szempontoknak leginkább megfelelőnek tetszett az ú. n. Óvár környéke, melyben most már az intézet jelenlegi helyiségül szolgáló Bástya-u. 6. sz. alatti ház emeletét sikerült megszerezni.

Az intézet alkalmas helyiségeinek kiszemelése s kibérlése azonban nem ment oly simán, mint az talán első pillanatra látszik. A bérhelyiség keresése közben ugyanis a háztulajdonosoknak úgyszólván általános averziójával, félelmével s elfogultságával találkoztunk, a mikor színt kellett vallanunk s értésükre adtuk az intézet rendeltetését. Épen a jelenlegi háztulajdonos volt az, a ki a maga részéről semminemű elfogultságot, vagy animozitást nem árult el az intézménynek itt leendő elhelyezése iránt, csupán, hogy a szegény tüdőbetegek gyakori idejárása el ne riassa már itt lakó s ezután esetlegesen jelentkező bérlőit, azon kikötéssel élt, hogy Bástya-utczai cím táblánkon a „tüdőbetegek“ szót ne tegyük nagyon feltűnővé, tehát lehetőleg ne használjuk a Tüdőbeteg-Gondozó Intézet főcímet, hanem legyen „Rendelő Intézet“ az elnevezésünk s csak utána tegyük, hogy „fennjáró szegény tüdőbetegek részére.“ Így aztán, midőn a címkérdés nehézségeit is sikerült leküzdenünk, végleg birtokába vehette a szakosztály a Gondozó jelenlegi helyiségeit.

Következett ezután az intézet felszerelése. Fenti miniszteri rendelet erre vonatkozóan akként intézkedik, hogy miután az intézet megnyitása most már úgyis csak évközben történhetik meg, a kiutalt államsegély egy részének a dispensaire berendezési költségeire való fordítását is megengedi. Ehhez tartván magunkat, a felszerelésnél igyekeztünk az igényeket csupán az elengedhetlenül szükséges berendezkedés megszerzésére redukálni, ugyanilyen értelemben természetesen a költségeket is. Így volt elérhető, hogy — csak a főbb tételeket említem — pl. az intézet bútorzata alig 478 koronába került. Itt kívánatosnak mutatkozott valamelyes világosabb alapszín megválasztása, hogy az esetleges por, szeny, vagy más természetű foltok stb. minél könnyebben észrevehetőek, továbbá, hogy az egyes bútordarabok teljesen símák s könnyen tisztíthatók, moshatók legyenek. Jelentékeny engedménnyel jutottunk egy

elsőrangú Reichert-féle mikroszkophoz is, alig került ugyanis 360 koronába, forgatható asztal s elsőrendű teljes felszereléssel. Az orvosi műszer berendezéskor is 10% engedményt sikerült kieszközölnünk. Műszerszekerényünk mindössze 120 koronába, vizsgáló asztalunk 240 koronába, köpetfertőtlenítő gépünk pedig, a Törs és Ormai cég 800 koronás ajánlatával szemben, vám, csomagolás és szállítást is beleértve, mindössze csak 220 koronába; villamos világítás felszerelésünk lámpással s égőkkel együtt 86 koronába; szerény fehérnemű berendezésünk csupán 37 koronába; a légszusz bevezetése nem is egészen 20 kor. évi bérösszegbe; specifikus oltóanyagunk beszerzése (itt is jelentékeny, 50%-ot is megközelítő árengedménnyel) pedig még az 50 koronát is alig haladta meg, sőt még a tüzfához is olcsóbban jutott a Gondozó Klemm P. úr jóvoltából. Mindezen jelentékeny árkedvezményeket körültekintő, sokszor személyes utánjárás után sikerült elérnünk.

A berendezkedés előkészületei rövid 2 és 1/2 hónap alatt annyira előhaladtak, hogy a szakosztály elnöke, dr. Farkas Lajos öméltsága elérkezettnek látta az időt az Intézet megnyitására. Ez szeptember hó 1-én teljes csöndben folyt le Öméltsága s az intézet személyzetének jelenlétében s 2-án már meg is kezdette működését áldásos intézményünk, a mit az előző napokon a szakosztály választmánya nevében közzétett falragaszok, valamint a napilapokban megjelent értesítések hoztak a nagyközönség tudomására. Egyébként a dispensaire létesítésének előmunkálatait jelző s annak működését, lényegét s feladatát ismertető közlemény megjelenéséről a nyár folyamán több helyi lapban gondoskodtunk. Ezen gondoskodás hatásául véljük betudni azon meglepő eredményt, hogy mindjárt rendelésünk megkezdésekor, tehát már az első napokban 8—10 beteg jelentkezett naponta az intézetben felvétel céljából, másrészt pedig azon körülménynek, hogy városunknak igen sok nehéz viszonyok között élő betege van, a kik már régóta várva-vártak a dispensaire működésének megkezdésére, hogy annak jótéteményeiben részesülhessenek. Ilyen kedvező előjelek között kezdtük meg tevékenységünket szegény gümőkörös betegeink megmentése érdekében.

Működésünket, melyet idővel a nép minél szélesebb rétegeire s minél többféle irányban kívánunk majd kiterjeszteni, kitűzött célunk szabja meg. Ez pedig végeredményben nem egyéb, minthogy a tüdővésznek, ezen öldöklő kór terjedésének a rendelkezésre álló összes tényezők s eszközök igénybevételével igyekezzünk gátat vetni. A dispensaire a maga különleges szervezetével s hatáskörével e célú akként igyekszik megközelíteni, hogy egyrészt az intézet falain belül kifejtendő működésével az itt jelentkezett szegény, még fennjáró, tehát a betegség még nem nagyon előhaladt stádiumában levő tüdőbetegeit igyekszik megmenteni, a rettenetes kórtól megszabadítani s így ismét munkaképessé tenni. Míg feladatának másik, szintén jelentős részét az intézeten kívüli

munkaköre, vagyis a védekezés, a betegség megelőzése, a betegségtől való megóvás, képezi a még nem fertőzött hozzátartozók elkülönítése s a róluk történő egészségügyi gondoskodás keresztülvitele által.

Kettős feladatunkat tehát röviden vázolva a következőkép öhajjtuk megvalósítani: Először is tehát az intézetben belül! Vagyis az itt jelentkező, hatóságilag igazolt vagyontalan s még fennjáró tüdőbetegek a rendelési órák alatt díjtalanul megvizsgáltatnak s ha gümőkórosaknak találtnak, az intézet kötelékébe beiktattatnak s gondozás alá vétetnek. Ezután vagy csak megfigyeltetnek s időről-időre megvizsgáltatnak ellenőrzés s nyilvántartás céljából, vagy a szükséghez képest az orvosi tudomány nyújtotta különféle segédeszközökkel ambuláner kezeltetnek. Továbbá kioktatásban részesülnek a tüdőbaj korai felismerésének megkönnyítése céljából, valamint felvilágosítatnak a betegség fertőző volta tekintetében s a további életmódra vonatkozólag a foglalkozás szem előtt tartása mellett megfelelő szóbeli s nyomtatott egészségügyi utasítással láttnak el. A hatóságilag igazolt, nagyon szegény, földhöz ragadt tüdőbetegeinket indokolt esetben megfelelő természetbeni segélyezésben is részesítjük. Segélyül egyelőre inkább csak tápszereket nyújthatunk a betegeinknek. A segélyezésre elsősorban a családos tüdőbetegek s ezek közül is csupán olyanok tarthatnak igényt, kik az életmódjukra nézve kapott utasításokat lelkiismeretesen megtartják.

Feladatunk második fontos, vagyis külső részének tekintjük, a mint ezt fentebb jelezni szerencsém volt, a gondozásba vett tüdőbetegeknek otthonukban leendő felkeresését, ellenőrzését s a védekezés keresztülvitelét. Ezenkívül a nagyon előhaladott stádiumban levő s nálunk jelentkező tüdőbetegeket a lehetőséghez képest igyekszik a dispensaire kórházhoz, szanatóriumban, vagy valamely üdülőhelyen elhelyezni, mely intézményekből javultán elbocsájtott betegeket felmerülő szükség esetén ismét gondozásába veszi s ellenőrzi.

Intézetünk munkarendje tehát a következők szerint alakult ki: 1. Az intézetben belül. A hét 3 napjának (kedd, szerda és szombat) délelőttjén 9 óraker tartunk rendelő órát, mely azonban legtöbbsnyire $\frac{1}{2}$ 1-ig, sőt olykor azontúl is elhúzódik. Kedden és szombaton délelőtt eszközöljük az új betegek felvételét, mely napokon a beteg az intézet kötelékébe beiktattatik, felvételi jegyet kap, beíratik a törzskönyvbe s az index-könyvbe. Kiállítatik a kórtörténete, melybe bejegyztetnek a körelőzmény (anamnesis) adatai; evégett tüzetes és lelkiismeretes kikérdezésnek vettetik alá, melynek megtörténtével próbaoltást kap, annak eldöntése céljából, hogy csakugyan tuberculosus természetű bántalomban szenved-e, vagy nem. Ezután köpöüveget osztunk ki új betegeink között s meg-hagyjuk, hogy az új beteg másnap, szerdán d. e. hozza el köpetét s vizeletét a laboratoriumi vizsgálat megejthetése végett. Kap ezenfelül nyomtatott utasítást, melyben életmódjára vonatkozó higiénikus tanácsok foglaltatnak. Felszólítjuk továbbá, hogy méresse meg testsúlyát s a mennyiben anyagi körülményei megengedik, sze-

rezzen magának egy testhőmérőt. Másnap szerdán tehát elhozza köpetét s vizeletét, megmutatja a próbaoltás eredményét, mely akár positive, akár negative ütött ki, bevezetetik a kórtörténetbe, a megmért testsúly s a már eszközölt hőmérőzési adatokkal együtt. Ezután felszólítjuk a beteget, hogy a szombati rendelésen is jelenjék meg physic. orvosi vizsgálat céljából. Szombaton d. e. a kedden már beiktatott, valamint a szombaton beiktatandó új betegek physic. orvosi vizsgálata történik, melynek alapján adott esetben a betegnek orvosi vény is rendeltetik; ú.-e. nap a betegek élőszóval történő kioktatásban is részesülnek, mely alkalommal a nyomtatott utasításban foglaltak pontról-pontra szóval is megmagyaráztatnak, természetesen a lehető legnépszerűbb modorban.

A régi betegeket illető eljárásunk a következő: A kikhél a fent érintett különböző vizsgálatok alapján a baj gümös természetűnek bizonyult, azoknak arra alkalmas része a hét minden keddi napján megjelenik, hogy gyógyszersegélyben részesüljön. Gyógyszersegélyül többnyire a gümőkóros megbetegedésre jótékonyan ható tüdődezinficiensek (maltocol és novocol) osztatnak ki betegeink közt. A szerdai nap délelőtti az, a mikor a betegeinknek speczifikus, vagyis a tuberkulózis ellen immunizáló, oltásos gyógykezelést nyújtunk, természetesen csupán az ezen gyógymódra alkalmas súlyosabb esetekben. Végre szombaton délelőtti osztjuk ki a látogató biztosok által beszerzett adatok alapján a természetbeni segélyt, mely egyelőre inkább csak tápszerekre (hús, tej, liszt, rizs stb.) s fertőtlenítő szerekre szorítkozik. A hét többi napjának részint délelőtti, részint délutáni óráiban intéztetik el a vizsgálatra behozott köpetek, vizeletek s egyéb váladékok laboratoriumi (vagyis górcsövi, vegyi, esetleg bakteriologiai) gondos vizsgálata. A Koch-féle tuberkulózis bacillusok kimutatása ilyenkor szintén döntő jelentőségű a betegség gümőkóros természetét illetőleg. Továbbá még ugyanezen közbeeső időkben történik a már megvizsgált köpetek fertőtlenítése, illetve megsemmisítése az intézet külön köpetdezinficiáló helyiségében, valamint az intézet bútorzatának s padlójának fertőtlenítése, épúgy az intézet szennyezett levegőjének formalinnal való dezinficiálása is s végül az frásbéli, irodai teendők elvégzése, mely szintén tetemes munkát igényel.

2. Külső teendőink leglényegesebb részét képezi betegeinknek saját otthonukban történő felkeresése, melyet látogató biztosaink végeznek. E célból felkértük az egyetem orvoskari dékáni hivatalát a végből, hogy legyen kegyes bennünket tüdővészellenes mozgalmunkban támogatni olyképen, hogy a dékáni hivatal részéről egy felhívás intéztetnék, az orvostanhallgatókhoz, kik a lehetőséghez képest a szocziálhigiéniai működésből is vegyék ki részüket s vállalkozzanak a látogató biztosok ellátására. Hasonló felkérés intéztetett dr. Konrádi Dániel egyet. m. tanár úrhoz, mint a mentőegyesület igazgatójához. Ugy az orvoskari dékán úr öméltósága, valamint a mentő-egylet igazgatója örömmel vettek tudomást akciónkról s legmesszebbmenő támogatásukat helyezték kilátásba,

egyben meleg érdeklődésüknek azzal is siettek tanujelét adni, hogy felkérésünk után, alig pár nappal, megtekintették az intézetet s személyesen is meggyőződtek arról, hogy a dispensaire lelkiismeretesen igyekszik nemes feladatának megfelelni, s a cél, melyet magunk elé kitűztünk, odaadó támogatásra méltó. Ugy az orvoskari dékán úr dr. Kenyeres Balázs, mint a mentő-egylet igazgatója, dr. Konrádi Dániel lelkes felhívást intéztek az orvostanhallgatókhoz, sőt Konrádi tanár személyesen vezetett el intézetünkbe néhány orvosnövendéket, lelkesen buzdítván őket a biztosi működésre. A dékán úr pedig átiratot intézett támogatásunk érdekében az Orvostanhallgatók Segítő-Egyesületéhez, melynek elnöksége egy körülbelül 10—12, megbízható, lelkes és intelligens orvostanhallgatóból álló, állandó bizottságot szervez intézetünkkel egyetértően a látogató biztosi teendők lelkiismeretes ellátása céljából. Ez a mai napig nem sikerült. A látogató biztosi teendők ellátására azokból kénytelenek voltunk egy díjazott orvosgyakornokot felvenni.

A látogató biztos megjelenik a beteg lakásán, tájékozást szerez részint a látottak, részint kikérdezés alapján a beteg egészségügyi s lakásviszonyairól s igyekszik a biztosi ívek rovatait lehetőleg lelkiismeretesen kitölteni. Ezek a betegre, hozzátartozóira, azok számára, egészségi állapotára, keresményére, a fizetett házbér nagyságára, a lakás fekvésére, nagyságára, a család anyagi körülményeinek részletes megállapítására, a táplálkozásra, ruházódásra stb. vonatkoznak. A biztosi napló adatainak megszerzése után a biztos a beteget s hozzátartozóit igyekszik egyes praktikus higiénikus rendszabályok betartására megtanítani s figyelmeztetni; ellenőrzi ezenkívül az intézetben kapott utasítások pontos megtartását, különösen a köpettel való helyes bánásmódra gyakorlatilag is kitanítja a beteget. Megmutatja a beteg szennyezett fejérműjével való észszerű eljárást, hogy t. i. az a mosás előtt valamely úgynevezett izoláló zsákban vagy lepedőben a többi hozzátartozók alsó ruházatától teljesen elkülönítve tartassék, mosás előtt lúgban, vagy valamely fertőtlenítő oldatban dezinficiáltassék, s csak azután kerüljön mosásra, mely utóbbi szintén elkülönítve végeztessék. Utasításokat ad továbbá a bútorzat s a padló gyakori felmosására, valamint a lakásnak évnegyedenként, vagy legalább félévenkénti kimeszelésére hívja fel a beteget vagy hozzátartozóit, ép úgy a gyakori szellőztetésre, továbbá kora tavasztól késő őszig bőséges levegőn s ha lehet, napon való tartózkodásra. Meggyőződik arról, hogy az intézettől nyert segély hogyan használtatik fel, tudomást szerezvén arról is, hogy a tápsegélyt csakugyan a beteg maga fogyassza el. A még egészséges hozzátartozókat igen fertőző, nyílt, előhaladottabb tbc.-éknél igyekszik a lehetőség szerint elkülöníteni s rábírní arra, hogy valamely rokonnál tartózkodjanak legalább is addig, míg a betegség jobbra fordul, illetve fertőző jellegét veszíti. Ha ez nem volna lehetséges, előterjesztést tesz az intézetnek, hogy esetleg más, alkalmas helyen béreltessék lakószoba a még nem fertőzött családtagok számára s gondoskodik ezek

jobb táplálásáról s kedvezőbb higiénikus viszonyok közé helyezéséről is. Ha a betegnek (főleg családosnak) segélyezését indokoltnak tartja, úgy ezt kéri az intézettől s az e célra rendelt úgynevezett Kérdőívet segélyért folyamodók részére személyes meggyőződése alapján kitölti. A már kitöltött biztosi s kérdőíveket hetenként beszolgáltatja s referál látogatásairól az intézet vezető orvosának, ugyanekkor terjeszti elő segélyezésre az arra feltétlenül rászorulókat. Tehát a beteg lakás, higiéniai és vagyoni viszonyait a látottak alapján jó, tűrhető vagy rossz jelzéssel látja el s e szerint segélyezendőnek vagy nem segélyezendőnek minősíti. Havonta egyszer úgy az új, mint a régi betegek is meglátogattatnak. A kolozsvári Tüdőbeteggondozó-Intézet nivója épen ezen berendezkedés folytán, hogy itt a látogató biztosi teendőket is orvos-tanhallgatók, vagyis szakemberek intézik, az ország valamennyi e nemű intézetét (beleértve a fővárosiakat is) hivatva lesz túlszárnyalni.

Az intézet számára még f. évi május hóban dolgoztunk ki egy ügyrendet, melyet a szakosztály választmányának júniusi ülése végleges szövegezésben el is fogadott, ez június hóban a Belügyminiszter Úr Önagyméltóságához is felterjesztetett. Ennek 5. és 6. §-a értelmében egy dispensaire bizottság alakítandó, melynek feladata az intézet működését figyelemmel kísérni s az intézet vezetőorvosát, valamint munkatársait tanácscsal, sőt felkérésre tettel is támogatni és segíteni. E bizottság tagjai az intézetet bármikor meglátogathatják s a vezetőorvostól felvilágosításokat kérhetnek. A bizottság időnként, de évenként legalább négyszer ülést tart, mikor is a vezetőorvos által felvetett szakkérdések felett tanácskozik, határoz s a bizottság egyes tagjainak esetleges indítványai felett dönt; a vezetőorvos által szerkesztett költségvetést tárgyalja s az intézet vagyoni erejéhez képest azt végleges formába önti. A bizottsági ülés tárgysorozatát a szakosztály elnöke s a vezetőorvos közösen állapítják meg. A 3. pont pedig a dispensaire bizottság mikénti megalakításáról tartalmaz intézkedést, ennek elnöke ugyanis a szakosztályi elnök, tagjai a szakosztályi titkár, ki egyszersmind az elnök akadályoztatása esetén azt helyettesíti, továbbá a helybeli Ferencz József tud.-egyetem belgyógyászati klinikájának vezetője, a kolozsvári Karolina orsz. kórház igazgatója, Kolozsvár sz. kir. város tiszti főorvosa, a szakosztály által, annak választmánya kebeléből kijelölt három tag s végül az intézet vezetőorvosa. Jegyzője az intézet egyik díjazott orvosgyakornoka. Az elsorolt 3 pontot, mint a melyek épen a dispensaire-bizottság megalakítására s feladatának körvonalozására vonatkoznak, az első bizottsági ülésen tájékoztatás végett szükségesnek véltem részletesen felsorolni.

Ezúttal még pár szóval visszatérek a segélyakcióra. Tehát, a mint fentebb említeni szerencsém volt, egyelőre főkép a tápszegélyre szorítkozik ebbeli működésünk. Három jőnevű szállítót sikerült intézetünk szegényei számára megnyernünk. A hús szállítására nézve legméltányosabb árajánlatot kaptunk a Lászlóczky Testvérek czégtől, mely 36 fillérért szolgáltatja ki az egy napra

szükséges 159 grnyi elsőrendű húst. A prima minőségű liszt, rizs, dara és kásaneműek szállítását kilogrammonként 40 fillér egységárban Szele Márton fűszerkereskedő vállalta el. Mig a szintén megbízható jó tej szállítását özv. Polgáry Istvánné literenként 30 fillérért eszközözi. Mindhárom szállítónk a belvárosban lakván, betegeink számára üzlethelyiségeik a város periferiáiról is egyaránt hozzáférhetők. — Hogy az intézet jótékony működéséről a szegény néposztály minél számosabb tagja vehessen tudomást, gondoskodtunk, hogy az intézet működésének megkezdését jelző falragaszok Kolozsvár hatóságaihoz, hivatalaihoz, gyár- és ipartelepéhez, valamint iskoláihoz egy, a támogatásukat kérő felszólítás kíséretében eljussanak s dr. Pavlik Sándor tb. főjegyző úrnak, mint a Néphivatal vezetőjének felkérésére Dózsa Endre, Kolozsvármegye alispánja volt szives intézkedni, hogy plakátunk a megye valamennyi községében több példányban hivatalból, tehát portómentesen eljusson, a mely nemes példával mély hálára kötelezte intézetünket, illetve a hozzáforduló szegény tüdőbetegek sokaságát. Nagylelkű intézkedésének már is van foganatja, a mennyiben Kolozsvár vidékéről, a megyéből máris tekintélyes számban keresik fel intézetünket a szegény gümőkóros betegek. — Megkeresést intéztünk Kolozsvár valamennyi gyakorló orvosához is, hogy támogatásra vagy gondozásra szoruló tüdőbetegeiket a dispensairehez utasítsák. Itt kell felemlítenem, hogy a városi tisztí orvosi hivatal feje, dr. Scheitz Vilmos főorvos úr kérésünkre készséggel megígérte, hogy ahol a látogatóbiztosok személyes meggyőződése alapján szükségesnek mutatkozik a beteg lakásának fertőtlenítése, úgy ezt az intézet előterjesztésére bármikor s bármennyiszer hivatalból el fogja rendelni s díjtalanul fogja végeztetni. — Továbbá tekintve a humánus célát, megkeresésünkre a dr. Keleti és Murányi-féle újpesti vegyészeti gyár Lysoform nevű készítményéből önköltségi áron szállítja az intézet részére szükséges mennyiséget, vagyis a tisztított Lysoformot kilonként 4 K 60 helyett 2 K-ért, a nyers Lysoformból pedig kilonként 2 K helyett 1 K-ért; azonkívül egy 4 kg-os kannával gratis engedett át fertőtlenítő szeréből. — Részint személyes, részint írásban előterjesztett kérésünket meghallgatva, Marberger Gyula újpesti gyógyszerész Maltocol nevű gümőkór ellenes speciális gyógyszerkészítményéből havonta 100 üveget, Richter Gedeon budapesti gyógyszerész vegyészeti gyára pedig szintén havonta 50 üveggel bocsát Novocol és Novocol-chinin nevű preparátumaiból az intézet szegény betegeinek rendelkezésére, mely eléggé nem méltányolható páratlan áldozatkészségükkel örök hálára kötelezték városunk tüdőbetegeit. Nevezett két emberbarát természetben nyújtott szubvencziószerű támogatása ugyanis évente több ezer K-ra rugó értéket képvisel. Itt kell megjegyezni, hogy a Belügyminiszter úr Önagyméltósága az intézet létesítését jóváhagyó fenti rendeletében az intézet működésének ellenőrzését magának kívánja fentartani és ezt időnként szakközegei: közegészségügyi felügyelői által óhajtja gyakorolni. — Egyszermind örömmel

kell konstatálnom, hogy a Belügyminiszter úr Ónagyméltósága azon kérésünknek, hogy intézetünk betegeinek az orsz. betegápolási alap terhére rendelhessünk, 111,831—1911 VII/B. sz. rendeletével helyt adni méltóztatott, mely leiratban utalás történik mindazon rendszabályokra, melyek az ilyen természetű rendelkezéseknél szigorúan szemelött tartandók. Ónagyméltósága ezen nagylelkű elhatározásával lehetővé tette, hogy úgy az állami, mint Kolozsvár sz. kir. város anyagi támogatásából ezentúl annyival nagyobb összeg fordíttassék a természetbeni segélyezésre, mint a mily összeget évente a gyógyszerrendelés költségei emésztenének fel. — A József kir. herczeg Sanatorium-Egyesület helyi fiókjának vezetőségét is megkerestük azon czélból, hogy intézetünket a lehetőséghez képest úgy erkölcsileg, mint anyagilag támogatásukban részesítsék. A helybeli fiók választmányára épen most áll rekonstrukció alatt s az elnöki állás betöltetlen lévén, a mint az egyesület az erre alkalmas s hivatott egyén személyében megállapodásra tud jutni s választmányát újjá szervezheti, úgy az új vezetőséggel ismét összekötetésbe fog lépni a szakosztály, hogy a támogatás módozatai megállapítást nyerjenek. Nevezett egyesület volna ugyanis hivatva intézetünk működésének s főleg a segélyezésnek minél intenzivebbé tétele czéljából a társadalmi akciót vezetni s irányítani. — Tervünk továbbá az Ingeny kenyér s fakiosztó Bizottság, a Házbérsegélyező Fillér-Egylet, valamint a Rongyos-Egylet vezetőségeit is felkérni támogatásunkra, hogy segélyakciónknak a programmba vett házbér-, ruha- s tűzifa-segélyezésre vonatkozó részét is a megvalósítás stádiumába hozhassuk. — Ép így szándékunk a Munkásbiztosító pénztár helybeli vezetőségének figyelmét is anyagi támogatásunkra felhívni valamelyes évi segély alakjában, mely kérésünk annál is inkább indokolt volna, miután beteganyagunk jó része épen munkásbiztosító pénztári, de más betegpénztárak (vasútasok, postások, Hirsch-Egylet, szolgák betegsegélyzője stb.) tagjaiból is rekrutálódik.

Intézetünk működésének megkezdéséről iparkodtunk nemcsak a helyi lapokban, hanem a fővárosi napilapokban s a Tuberkulózis cz. szaklapban is életjelt adni. Dr. Kossutány Ignácز jogkari professzor úr egyenesen vezércikkben méltatta az intézmény hivatását s magasztos feladatának körvonalait egyik helyi lap hasábjain.¹ Szándékunk ezentúl is az intézet ügyét úgy a havi kimutatások, valamint egyéb emlékeztető közlemények alakjában felszínen tartani. Az intézet személyzete jelenleg a vezetőorvoson kívül két díjazott orvosgyakornokból áll, kik az összes írásbeli s laboratoriumi vizsgálatokban részt vesznek s minden egyéb intézeti teendőkbén, valamint a betegek kioktatásában is segédkeznek. Továbbá több díjazatlan gyakornokból, kik a külső teendőket s főleg a látogató-biztosi teendőket teljesítik. E helyen némi csaló-

¹ A Kolozsvári Hírlap júniusi számában dr. Tóth György kir. tvszéki bíró írt egy nagyobb terjedelmű ismertetést a Tüdőbeteggondozó Intézetekről. Az Ellenzék cz. lap 1911 évi 149., 150. számaiban dr. Tariczky Ferencz referált az akkor alakulóban volt Tüdőbeteggondozó Intézetéről.

dással kell reámutatnunk arra, hogy az egyetem orvostanhallgatói nem értékelik kellőképp azt az altruisztikus tevékenységet, a melyet a külső teendőkben kifejthetnek s a kitűzött cél elérése okából kénytelenek voltunk egy fizetéses látogatási biztost fölvenni. Végül az intézet kötelékébe tartozik egy úgynevezett gondozó, ki a szolgálai teendőket, az intézet helyiségeinek tisztántartását stb. végzi s a dispensaireben bennlakást kap.

Nem hallgathatom el azon, intézetünkre nézve igen megtisztelő jelenséget, hogy máris több illusztris vendégünk személyes látogatásával adott kifejezést a jótékony intézmény iránti érdeklődésének. Így szeptember hóban dr. Balogh Jenő közoktatásügyi államtitkár úr, valamint azóta is az egyetem jogi s orvostudományi professzorai közül többen látogatták meg a dispensairet. — A „Hogyan küzdjünk a tüdőbaj ellen“ című nyomtatványunkból, melyben a betegeinknek szóló útastítások foglaltatnak, 2000 példányt készítettünk, a mi azonban a dispensairenek legkisebb kiadást sem okozott, a mennyiben személyes közbenjárásunkra 12 előkelő helybeli kereskedőczég a rajta eszközöndő hirdetés ellenében készséggel vállalkozott arra, hogy kiadványunk költségeit sajátjukból fedezik, mely nemes tettükkel mindenesetre követésre méltó példát statuáltak.

Ugyanigy Ajtai K. Albert díjtalanul nyomatta ki az első jelentést szétosztásra, miért választmányunk neki köszönetet szavazott.

Szakosztályunk közgyűlése elé terjesztett indítványára Marberger Gyula újpesti gyógyszerésznek Maltocol nevű tüdőbetegség elleni speciális gyógyszerkészítményéből tett adományozásaiért és Richter Gedeon budapesti gyógyszerésznek a vegyészeti gyára által Novocol és Novocol-chinin nevű preparátumaiból tett ajándékozásiért a közgyűlés köszönetet mondott.

Örömmel jelenthetem, hogy a kormány „A Tuberkulózis Elleni Küzdelem Országos Bizottság“-át megalakította.

E bizottság megkeresése értelmében (47/911. szám) szakosztályunk részéről az elnök, alelnök, hét választmányi és két orvosi bizottsági tag lesz kiküldendő az országos bizottságba. Az általános tisztújításra tekintettel e bejelentést nem tettük meg, de a közgyűlés után azonnal intézkedünk a bejelentés iránt. E helyen kiemelni kívánom azt, hogy az E. M. E. választmányának 1911 évi határozata értelmében a szakosztályi átalányból semmi sem fordítható a Tüdőbeteggondozó Intézet költségeire. A rendelkezésre állott segélyek kereteit ez évben nem léptük túl.

Az Intézet betegforgalmára és a segélyezésre vonatkozó adatokat az alábbi kimutatás tünteti föl.

Rimutafás a Kolozsvári Tüdőbeteggondozó Intézet 1911 évi összes működéséről. (1911 szeptember 2-től 1911 december 31-ig.)

Összesen	Helybéli	Vidéki	Ismét jelentkezett	Összes betegforgalom	Új jelentkezők							Új jelentkezők szociális viszonya	Természetbeni segélyezés történet																							
					Köpetvizsgálat	Positív	Negatív	Kétség	Köpetet nem hozott	Tbc. nyílt	Tbc. zárt			Tbc. I. fokú	Tbc. II. fokú	Tbc. III. fokú	Phys. vizsgálatra nem jelent meg	Ankettóri látogatás																		
146	137	9	940	1186	39	68	2	37	124	12	38	43	36	29	39	29	14	11	10	46	43	10	37	90	475	22	453	101	366	145	354	131	129	1	5	142

Pénztári könyv.

Kelet	Bevétel neve	Sorszám	Leltár		Kezelési kiadások		Segélyek		Bevételek		Kiadások összesen	
			K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.
1911 máj. 13.	Az 57.567/1911. VII.b. sz. belügyminiszteri rendelettel utalványozott államsegély	1							5000			
1911 október hó	Kolozsvár szab. kir. város segélye az 1911 évre ---	2							1000			
1911 nov. hó	EMKE ajándéka ---	3							100			
	Összesen ---								6100			
	Kiadás neve											
	1. Leltár. Butorzat, laboratóriumi és műszerfelszerelés ---	1	2634	90								
	2. Kezelés: személyi kiadások ---	2			1005							
	dologi kiadások ---	3			836	25						
	dologi kiadások az Erdélyi Banknál levő nyugták szerint ---	4			34	91						
	3. Természetben nyújtott tápsegélyek	5					281	68				
	Összesen ---		2634	99	1876	16	281	68	6100		4792	83
	Mérleg											
	Bevételek összesen ---								6100			
	Kiadások összesen ---										4792	83
	Maradvány ---								1307	17		

A Tüdőbeteggondozó Intézet vezető orvosa dr. Taritzky Ferencz 1911 július 1-től, díjas orvosgyakornokok: Csizmazia Sándor 1911 aug. 1-től, Salamon Alajos 1912 febr. 1-től, Geist Renée 1912 febr. 1-től. Dr. Weber Jenőné díjazott orvosgyakornok kiváló buzgósággal 1911 okt. 1-től decz. 31-ig állott a T. G. alkalmazásában.

Az intézet szolgálja bent lakik.

A dispensaire-bizottság elnöke dr. Farkas Lajos, a választmány tagjai dr. Kenéz Béla, dr. Menyhárh Gáspár, dr. Papp József, dr. Tóth György. Orvosai dr. Purjesz Zsigmond, dr. Engel Gábor, dr. Scheitz Vilmos, dr. Taritzky Ferencz, az intézet vezető orvosa.

A tüdőbeteggondozó intézet a kezdet nehézségein túl esvén, most már a megerősödés felé vezető ténykedését kell hogy kifejtse. A rendelkezésre álló csekély összegből a föltétlenül szükséges szerény adminisztracionális költségek nagy $\frac{1}{10}$ -ot kötnék le, úgy hogy a segélyezést csak szerény keretekben tudjuk gyakorolni.

A jelenlegi adminisztratív költségek (dologi és személyi kiadások) előre láthatólag nem emelkednek s így az intézetünk részére bárhonnan jövő támogatások az igazán társadalmi bajt képező tüdőbetegség csökkentésére és a betegek nélkülözhetetlen támogatására fognak fordíthatni.

A tuberkulotikus tömeg az ő sorvasztó betegségét csöndben, zajtalanul viseli. Az arcokon megjelenő halálrózsák az élet sivárságának még némi szint kölcsönöznek, de már a sorvadttüdők nem képesek az élni vágyás zsvaját, az élvezetek kaczáját tulharsogó hangot adni s a nagy tömeg nem veszi észre a körülötte settenkedő kór rémes árnyait.

A tuberkulózis elleni küzdelem első hívatása az, hogy mors imperátor heroldjaként minél gyakrabban és minél szélesebb körben szóllaltassa meg ama harsonákat, a melyek a társadalmat figyelmessé teszik a tüdőbetegség mindinkább terjedő rémségeire és pusztításaira s a figyelni kezdő társadalomban az egészségnek örvendő, tehetős egyéneket igyekezzék megnyerni annak a gondolatnak, hogy a társadalom magát védi akkor, a midőn a tuberkulózis elleni küzdelem céljaira áldozatot hoz.

Az E. M. E. tevékenységét a kulturális hivatás mellet a jog- és társadalomtudományi szakosztály által a társadalmi bajok orvoslására is kiterjesztvén, szakosztályunk azzal a kéréssel fordul a társadalom tehetős, földi javakkal megáldott tagjaihoz, hogy a Tüdőbeteggondozó Intézet céljaira hozza meg a veszély nagyságához mért áldozatot alapítványok tétele és segélyek nyújtása által.

Az E. M. E. e haza-részben a társadalmi átalakulás közepette is oly szilárdan álló s oly magasan kiemelkedő oltár, a melyen áldozatot bemutatni a késő utódoknak is példát mutató nemes cselekedet.

Ezt nem csak Kolozsvár, hanem az erdélyi részek áldozatkész közönsége is át kell, hogy érezze, ha arra mutatunk reá, hogy a jövő generáció is veszélyben van.

De különösen Kolozsvár szabad kir. város minden számottevő polgára magáévá kell, hogy tegye e kérdést, mert Magyarországon mindenütt, a hol tüdőbeteggondozó intézet létesült, a társadalom rövid időn belül 60—100.000 kor. összeget gyűjtött a tüdőbetegség elleni küzdelem céljaira. Ha van társadalmi uton megoldandó kérdés, akkor elmondhatjuk, hogy a tüdőbetegség elleni küzdelem csak társadalmi uton küzdhető le.

Erre a nemes feladatra elegendő pénzáldozatot hozni a társadalom van hívatva, míg a tüdővész mindnyájunkat egyaránt fenyeget.

Költségvetés.

Szakosztályi átalány.

<i>Bevétel.</i>	1. Áthozatal az 1500 K átalánynyal együtt	2337 K 05 f.
	2. Kiadványok értékesítése	600 „ — „
	Összesen	2937 K 05 f.
<i>Kiadás.</i>	1. Az 1910/11 és 911/12 évi fölolvasások honoráriumja	1200 K — f.
	2. A fölolvasások kinyomatása	1000 „ — „
	3. A török alkotmány kinyomatása	500 „ — „
		2700 K — „
	Pénztári maradvány lesz	237 K 05 f.

Néphivatal.

<i>Bevétel.</i>	1. A földm. minisztérium segélye	3000 K — f.
	2. Mult évi maradvány	138 „ 51 „
	Összesen	3138 K 51 f.
<i>Kiadás.</i>	1. Személyzeti, dologi költségekre	3000 K — f.
	Pénztári fölösleg	138 K 51 f.

Ismeretterjesztő előadások.

<i>Bevétel.</i>	1. Maradvány	650 K 40 f.
	2. Remélt államsegély	1000 „ — „
	Összesen	1650 K 40 f.
<i>Kiadás.</i>	1. Személyi (előadói) díjazások	1500 K — f.
	Pénztári fölösleg	150 K 40 f.

A tüdőbeteggondozó intézet számadása általános tételekben már fennebb érintve volt.

Az 57567/911. VII. b) sz. belügyminiszteri rendelet értelmében a részletes számadást szakosztályunk közvetlenül a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter úrhoz is föl fogja terjeszteni.

Az E. M. E. részére a részletes számadást az egylet pénztárnoka készíti el.

Szakosztályunk Lendvai Emil kir. tanácsos, egyleti pénztárnok urnak e helyen is köszönetét nyilvánítja a szakosztály működése körébe eső előzékeny és bűzgő pénztárnoki tevékenységéért.

*

Ezek után még arra kívánok reámutatni, hogy a kiadványaink még nem jelenvén meg, ezekből számlánk kedvező vagyoni helyzetet tüntet föl. Kiadványaink elkészültével a rendelkezésre álló összegek azonban teljesen föl fognak emésztődni, sőt nagyobb-szabású kiadványaink fedezésére elegendők sem lesznek. A tervbevett kiadványok azonban még az áldozatot is megérdemlik.

A jövő perspektíváját nem kívánom nagy méretekkel vázolni, ábrándképeket sem kívánok megrögzíteni, de hiszem, hogy a megkezdett irányban haladva a komoly, kitartó munkásság, a szakosztály tagjainak együttes, vállvetett tevékenysége oly alkotásokat fognak létrehozni, a melyek bizonyítékai lesznek a jövőben is annak, hogy munkásságunkban a kornak lelke, a kornak szelleme lett megtestesítve.

Tisztelettel kérem jelentésemnek tudomásul vételét.

Dr. Tóth György

a szakosztály titkára.